

Jsou důchodci motivováni typem pracovní smlouvy k účasti na trhu práce?

Vyspělé ekonomiky se budou muset do budoucna vypořádávat se stárnutím populace, které je způsobeno především nízkou porodností a narůstající očekávanou délkou života. Tyto faktory vedou ke zvyšování demografické míry závislosti. To bude vytvářet tlak na udržitelnost veřejných financí, především udržitelnost průběžně financovaných penzijních systémů, protože se bude zvyšovat počet osob čerpajících prostředky z veřejných rozpočtů a zároveň bude klesat počet osob do systému prostředky odvádějících.

Již nyní se tedy ekonomové a politici snaží nalézt řešení tohoto problému. Kromě různých reforem penzijního systému lze zvýšit udržitelnost veřejných financí také zvýšením participace starších osob na trhu práce. Toho může být docíleno zvyšováním zákonného důchodového věku, nebo motivováním starších osob k práci i po dosažení důchodového věku. V České republice (ČR) se práce v důchodu téměř nepodporuje a k ní nemotivuje. Přitom právě senioři začínají nyní tvořit nezanedbatelnou část pracovní síly a řada z nich je práce schopná, a navíc k práci ochotná. Proto je žádoucí nastavit motivační prostředí pro práci i po dosažení důchodového věku. A právě otázkou participace starších osob na trhu práce se zabývá tato analýza.

Tato analýza se zaměřila na dopady novely zákona o důchodovém pojištění z roku 2010. Novela dala možnost souběžného pobírání starobního důchodu a příjmů z výdělečné činnosti i v případě, že je pracovněprávní vztah sjednán na dobu určitou delší než jeden rok včetně sjednání na dobu neurčitou. Do roku 2009 totiž tuto možnost měli pouze lidé pracující na pracovní poměr na dobu určitou, navíc omezenou na dobu nejvýše jednoho roku.

Co je SHARE?

SHARE (Survey of Health, Ageing, and Retirement in Europe) spočívá ve vytvoření celoevropského časosběrného datového souboru zahrnujícího osoby starší 50 let a jejich rodiny. Projekt SHARE-ERIC je největší evropskou výzkumnou infrastrukturou v oblasti sociálních věd. Od roku 2006 se projektu účastní i Česká republika.

Mezi hlavní témata multidisciplinárního projektu SHARE patří: demografie a rodina; vzdělání; tělesné a duševní zdraví, zdravotní péče a rizika, kognitivní funkce; zaměstnání a důchod, vzájemná pomoc a finance v rodině, bydlení, příjmy a spotřeba domácnosti, majetek; sociální podpora, aktivity, životní historie, kvalita života, perzekuce, očekávání do budoucna a další témata. Data projektu SHARE-CZ sbírá agentura SCaC každé dva roky na reprezentativním vzorku 5000 respondentů.

Výsledkem je unikátní soubor dat poskytující informace o stavu, historii a vývoji české a evropské společnosti. Pro vědecké účely jsou data k dispozici zdarma v režimu open access.

K analýze jsou využita metoda rozdílu v rozdílech. Do analýzy byli zahrnuti pouze muži, vzhledem k nejednoznačnosti určení důchodového věku u žen. Kontrolní skupinu vzorku tvoří muži jeden až tři roky před dosažením zákonného důchodového věku (v roce 2010) a skupinu zasaženou novelou tvoří muži jeden až tři roky po dosažení zákonného důchodového věku.

Ekonometrické odhady ukazují, že po zavedení novely u starobních důchodců došlo ke zvýšení podílu pracovních smluv na dobu neurčitou mezi zaměstnanci v důchodovém věku.

Zde byl nalezen robustní a statisticky významný pozitivní vliv. Novela tedy zvýšila podíl starobních důchodců zaměstnaných na dobu neurčitou. Průměrný podíl smluv na dobu neurčitou u nich vzrostl ze 45 % na 73 % pro šířku intervalu 3 roky, tedy přibližně o 28 p. b. Také byl nalezen statisticky významný negativní vliv Novely na počet odpracovaných hodin důchodců. Po zavedení Novely došlo tedy ke snížení počtu odpracovaných hodin. Efekt je statisticky robustní především pro osoby s nízkým vzděláním, u kterých došlo k poklesu počtu odpracovaných hodin až o 2,5 hodiny týdně. Tento výsledek lze zdůvodnit například možným zvýšením vyjednávací síly zaměstnance v důchodovém věku. Dalším zdůvodněním tohoto efektu může být vyšší důchodový efekt, který u osoby s vyšší preferencí volného času může při zvýšení mzdy vést ke snížení počtu odpracovaných hodin, protože se zvýšenou mzdou chce nejen více spotřeby, ale také více volného času. Toto zdůvodnění je založeno na předpokladu, že smlouva na dobu neurčitou brání poklesu mzdy, kterému bude důchodce v případě smlouvy na dobu určitou mnohem pravděpodobněji vystaven.

Celkově lze říci, že analyzovaná reforma měla jen omezený dopad na agregátní nabídku práce, částečně ale pomohla k vyšší vyjednávací pozici u pracovníků s nízkým vzděláním, u kterých došlo k poklesu počtu odpracovaných hodin, ale nedošlo ke snížení počtu lidí aktivních na trhu práce.

Kontakt a další informace:

Podrobné informace o projektu SHARE, včetně všech publikací a přístupu k datům, jsou na portálu českém projektu <http://share.cerge-ei.cz>. Kontakt: SHARE-CZ, Národohospodářský ústav České republiky, v.v.i. Politických vězňů 7, 11121 Praha 1. Koordinátor projektu v České republice: Radim Boháček (radim.bohacek@cerge-ei.cz). Národním partner projektu SHARE-ERIC v České republice: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.